Plan för

Biblioteksverksamheten i Orsa kommun

2024–2026

ORSA KOMMUN

Beslutad av: Kommunstyrelsen
Datum för beslut: 2024-03-11 § 35
Dokumentet gäller för: Orsa kommun
För revidering ansvarar: Kultur- och fritidschef
Datum för revidering: 2026
Diarienummer: KS 2024/64
Revideringsintervall: Vid behov

Innehåll

Biblioteksplanens grund och omfattning....4
Kopplingar till lagar, andra planer, mål och visioner....4
Bibliotekets verksamhet och organisation....5
Samverkan....6
Prioriterade grupper....6
Medier, tjänster, digital och teknisk service....7
Särskilda fokusområden och utmaningar....8
Uppföljning....8

Biblioteksplanens grund och omfattning

Enligt Bibliotekslagen (SFS 2013:801) ska kommuner och regioner anta biblioteksplaner för sin verksamhet på biblioteksområdet. Kungliga biblioteket ska följa upp hur biblioteksplanerna har utformats och hur de används. Denna biblioteksplan har tagits fram av Orsa bibliotek på uppdrag av Kommunstyrelsen och avser folk- och skolbiblioteksverksamheten i Orsa kommun.

Kopplingar till lagar, andra planer, mål och visioner

Det allmänna biblioteksväsendet i Sverige regleras i Bibliotekslagen. I Bibliotekslagens andra paragraf fastställs att biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken ska även främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla. I Bibliotekslagens nionde paragraf slås fast att allmänheten avgiftsfritt ska kunna låna litteratur på folkbibliotek.

Både Bibliotekslagen och Skollagen (SFS 2010:800) slår fast att det ska finnas skolbibliotek, vilket i Orsas fall innebär bibliotek på kommunens fyra grundskolor samt på friskolan (F-6 skola i Skattungbyn).

I Unescos folkbiblioteksmanifest slås det fast att folkbiblioteket som lokalt kunskapscentrum ska tillgängliggöra all slags kunskap och litteratur så att användarna enkelt kommer åt den. Det står även att folkbiblioteket är till för alla, oberoende av ålder, ras, kön, religion, nationalitet, språk eller samhällsklass.

Biblioteksverksamheterna styrs, liksom resten av kommunens verksamhet, av Vision Orsa 2050 och av de övergripande målen.

I Orsa kommuns Program för kultur 2023–2026 står det att Orsa kommuns kulturverksamheter bland annat har som ambition att ”Fortsätta möjliggöra ett starkt folkbibliotek som följer med i utvecklingen.”

Den regionala ungdomsstrategin ”Dalarna - Sveriges bästa ungdomsregion” beskriver hur unga ska inkluderas i kommunala verksamhetsplaner och i kommunal verksamhet. I den nämns även arbetet med Barnkonventionen. ”I detta arbete är det viktigt att kommunen inte bara arbetar med att öka kunskapen om Barnkonventionen utan också skapar arbetssätt och uppföljningsmekanismer som säkerställer att kommunen lever upp till lagen i praktiken i all kommunal verksamhet.” Orsa kommun använder sig av ungdomsenkäten LUPP (lokal uppföljning av ungdomspolitiken), där ungdomar kan komma till tals och svara på frågor om hur det är att leva i kommunen. Biblioteket välkomnar unga att även på andra sätt ge uttryck för åsikter och önskemål gällande utbud och verksamhet. Personal från Orsa bibliotek träffar regelbundet barn och ungdomar även utanför biblioteket, exempelvis på Ungdomens hus (ungdomsgård) och i samband med bokprat på skolorna.

I FN:s Barnkonvention, som från och med 2020 är svensk lag (SFS 2018:1197), slås bland annat barnets rätt till sitt språk, sin kultur och religion fast. Orsa bibliotek erbjuder litteratur och annan

media på många språk och fokuserar särskilt på de språk som talas i Orsa och på minoritetsspråken vid inköp av litteratur för barn och ungdomar.

Länsbiblioteket är en del av Region Dalarna och syftar bland annat till att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller länets folkbibliotek och arbetar strategiskt med biblioteksutveckling genom stöd till kommunbiblioteken. I Region Dalarnas biblioteksplan 2023–2026 står även att "Syftet med den regionala biblioteksverksamheten är att Dalarnas invånare ska få jämlik tillgång till biblioteksverksamhet av hög kvalitet. Målet är att vara ett gott och relevant stöd för biblioteksutvecklingen i kommunerna. Personalen på länets kommunbibliotek är den främsta målgruppen och bibliotekscheferna de viktigaste strategiska samarbetspartnerna. Ytterst är Dalarnas invånare målgruppen, men de nås till övervägande delen indirekt".

Dalarnas regionala utvecklingsstrategi "Dalastrategin 2030", fastställd i Region Dalarnas fullmäktige i juni 2021, har sin grund i det uppdrag som Region Dalarna har från regering och riksdag att utarbeta och fastställa en regional utvecklingsstrategi för länet. "Genom ett utmaningsdrivet angreppssätt med hållbarhet i fokus bidrar Dalarna till genomförandet och måluppfyllelsen av Agenda 2030."står det i strategin. Delmål i strategin är hållbarhet, en konkurrenskraftig Region och ett sammanhållet Dalarna.

Under rubriken Ett Sammanhållet Dalarna står det att "Platser för människor att mötas på är en viktig del i arbetet för en levande demokrati, och där människor möts kan nya idéer uppstå." Biblioteket är en av få (om inte den enda) ickekommersiella och religiöst och politiskt obundna mötesplatser i varje kommun. Vidare kan man läsa att "För utvecklingskraft i hela länet är det viktigt att säkra tillgången till service, vård, fritidsaktiviteter och kultur. /.../ ett rikt kulturliv och utbud av idrotts- och fritidsaktiviteter gör länet attraktivt för både invånare och besökare och stärker förutsättningarna för väl fungerande välfärd och demokrati."

Bibliotekets verksamhet och organisation

Orsa kommun är beläget i norra Dalarna, har ca 6900 invånare och består av en centralort och ett antal byar. I Orsa kommun är huvudbiblioteket den enda folkbiblioteksenheten. Biblioteket tillhör Kultur och Fritid inom verksamhetsområde Samhälle.

Orsa bibliotek ingår i bibliotekssamarbetet Dalabiblioteken tillsammans med Dalarnas övriga kommunbibliotek och Länsbiblioteket. Samarbetet syftar till att alla invånare får en likvärdig biblioteksservice med hög kvalitet oberoende av var i länet man bor.

Biblioteket är ett ickekommersiellt och demokratiskt rum där alla är välkomna. Orsa bibliotek har öppet vardagar och lördagar (med sommaruppehåll för lördagar) med 32 timmar öppet per vecka. Biblioteket är en del av Orsa kulturhus. I lokalerna finns också utställningsverksamhet, släktforskningslokal, bildarkiv och exponering av Orsadräkten med delar.

Orsa bibliotek erbjuder fysiska medier och fysiska mötesplatser, e-böcker och e-tjänster utan kostnad. Bibliotekets hemsida och e-tjänster på webben är tillgängliga dygnet runt.

I Orsa kommuns fyra grundskolor finns skolbibliotek. Biblioteket på högstadieskolan är bemannat. Personal på Orsa bibliotek erbjuder service till skolorna och folkbibliotekets böcker utnyttjas även i skolorna. Det finns även en friskola i kommunen (F-6) med skolbibliotek. Friskolan får service av folkbiblioteket.

Det finns ett bemannat gymnasiebibliotek på Mora gymnasium, där många orsabor väljer att bedriva gymnasiestudier.

Orsa lärcentrum erbjuder viss vuxenutbildning och får service av folkbiblioteket. I samma hus som Orsa bibliotek finns även en annan verksamhet, nämligen Orsa högskolecentrum. Där erbjuds studenter studieplatser och service.

Förskolorna i Orsa kommun har små egna bokbestånd som kompletteras med lån från folkbiblioteket.

Samverkan

Förutom den samverkan mellan bibliotek som Dalabiblioteken innebär så samverkar Orsa bibliotek även med studieförbund, pensionärsorganisationer, skolor och förskolor i Orsa. På folkbiblioteket finns två tjänster (årsverken) som delvis jobbar mot barn och unga och skolan. Biblioteket erbjuder skolan bokprat i alla klasser, biblioteksundervisning, författarbesök i tre årskurser per läsår och biblioteksvisningar vid besök. Förskolegrupper och klasser får komma på besök även före öppettid och kan få bokkassar hopplockade efter teman eller andra önskemål. Det finns även bokkassar färdiga för hemlån som biblioteket tillhandahåller på förskolorna.

Ett av nätverken inom Dalasamarbetet är Språkslingan där även Regionens BHV (barnhälsovård) ingår. Personalen på Orsa bibliotek medverkar vid förfrågan gärna vid BVC:s föräldraträffar. Då barnen är 5 månader uppmuntras föräldrarna till ett biblioteksbesök för att byta in Språkslingans presentkort, som BVC delar ut, mot en gåvobok och samtidigt upptäcka biblioteket och dess utbud. Biblioteket delar i samarbete med Språkslingan även ut böcker till 8-månaders barn på BVC.

Prioriterade grupper

I Bibliotekslagens åttonde paragraf står att ”Folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar.” Orsa bibliotek prioriterar barn och ungdomar exempelvis då vi träffar skolklasser, till exempel vid bokprat och klassbesök samt i samarbetet med förskolan.

Orsa bibliotek tillhandahåller ett varierat utbud av skönlitteratur för alla åldrar och faktaböcker i olika svårighetsgrad. Målet är att kommunens barn ska få möjlighet att utveckla den egna fantasin samt ta vara på barnens naturliga törst efter kunskap och bildning samt ge barnen perspektiv på sina egna roller och på andra människors situation. Personalen arbetar kontinuerligt, till exempel vid biblioteksundervisning, med att ge barnen en förståelse för hur Orsa biblioteks och skolbibliotekens boksamlingar och övriga resurser är organiserade för att de på sikt ska kunna använda det självständigt, både i skolan och på fritiden. Det lägger grund för ett självständigt kunskapsinhämtande och förbereder eleverna för vidare studier. Biblioteket tillhandahåller även böcker och media anpassade till barn (och vuxna) med särskilda behov.

I Bibliotekslagens fjärde paragraf fastslås att en prioriterad grupp för biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska vara personer med funktionsvariationer. Biblioteket riktar sig till samtliga

invånare, även till äldre och personer med funktionsvariationer, som av någon anledning har svårt att läsa vanliga böcker. Biblioteket ska kunna erbjuda dem lämpliga medier. Det finns en uppsökande Boken kommer-service riktad mot personer som har svårt att ta sig till biblioteket.

Biblioteket tillgängliggör Legimus och ger support vid användning av tjänsten. Legimus är en gratis tjänst för talböcker och är till för dem som har svårigheter att lästa textmedier på grund av exempelvis dyslexi. Via Legimus kan användarna själva ladda ned talböcker. På Orsa bibliotek finns det även DAISY-skivor (digitala talböcker på CD) som ett alternativ till tjänsten.

I Bibliotekslagens femte paragraf slås fast att biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska. Det ska göras bland annat genom att erbjuda litteratur på de nationella minoritetsspråken, flera andra språk, särskilt de som talas i kommunen och litteratur på lättläst svenska.

Medier, tjänster, digital och teknisk service

Utbudet av medier på Orsa bibliotek ska i enlighet med bibliotekslagen och Unescos folkbiblioteksmanifest vara allsidigt, av hög kvalitet och anpassat till lokala förutsättningar och behov samt ta särskild hänsyn till behoven hos de prioriterade grupperna. Via hemsidan dalabiblioteken.se erbjuder vi olika e-medier.

Biblioteket erbjuder medier för gratis hemlån eller användning i biblioteket, samt tillgång till e-medier. Biblioteket erbjuder även information och lästips till alla åldrar. Så många kommuninvånare som möjligt ska kunna ta del av dessa samlade resurser. Litteratur som inte tillhandahålls på Orsa bibliotek kan utan kostnad lånas in från biblioteken som ingår i Dalasamarbetet. Litteratur som inte förekommer på Dalarnas folkbibliotek lånas in via fjärrlån, även detta är en kostnadsfri service för låntagarna. Studierum finns att boka på biblioteket.

Det finns en dator på barnavdelningen som barn och ungdomar har förtur till. Alla barn har inte tillgång till dator och internet hemma. Det är viktigt för att utjämna den digitala klyftan både av socio-ekonomiska skäl och integrationsskäl. I artikel 17 i Barnkonventionen slås det dessutom fast att ”Barn har rätt att få tillgång till information via till exempel internet /…/”

På dalabiblioteken.se (bibliotekets hemsida) kan biblioteksanvändarna logga in och komma åt att reservera och låna om böckerna även när biblioteket är stängt. Genom inlogg i webbkatalogen får man även tillgång till e-böcker, e-ljudböcker och strömmande film samt några databaser. Information om bibliotekets service, tjänster, öppettider och kontaktuppgifter med mer finns både på Orsa kommuns webbplats (orsa.se) och på dalabiblioteken.se.

På Orsa bibliotek finns datorer att låna, möjligheter att skriva ut, kopiera och skanna papper. Det finns även ett wifi att koppla upp sig mot. Orsa bibliotek är HotSpot för tjänsten Pressreader, en databas för dagstidningar och tidskrifter, man kan koppla upp sig på biblioteket och tillgå tjänsten även en tid efter besöket. Pressreader är även tillgängligt via bibliotekets hemsida. Man kan även boka en särskild dator och använda databaserna Arkiv digital och Sveriges dödbok (för släktforskning) på biblioteket. Det finns även en läsapparat för mikrokort.

Särskilda fokusområden och utmaningar

I enlighet med våra fokusområden vill vi utveckla en varierande programverksamhet mot barn och vuxna. Vi erbjuder en läsecirkel för vuxna i syfte att främja och inspirera till läsning samt författarbesök till barn och vuxna. Vi utvecklar samarbetet med studieförbund och andra yttre aktörer i syfte att kunna bredda utbudet på programverksamhet och erbjuda föreläsningar och workshops för att stimulera till och ge möjligheter till digital delaktighet. De Stärkta biblioteks-pengar som kommunen erhöll från Statens kulturråd användes bland annat till en projektanställning med uppgift att utveckla programverksamheten. Ambitionen är att detta arbete fortskrider även efter bidragstidens slut.

Orsa bibliotek ska

- vara tillgängligt, både i form av lokaler för alla målgrupper, och digitalt.
- öka samarbetet med de förvaltningar och organisationer som arbetar med barn.
- tillgängliggöra (och informera om) biblioteksverksamheten. Nå ut med information om biblioteket och bibliotekets service till nysvenskar.
- utveckla programverksamheten mot barn och vuxna.
- öka och förbättra samarbetet med olika studieförbund.
- nå ut genom digitala kanaler och våra sociala medier.
- öka medvetenheten om Dalabiblioteken och möjligheten att kostnadsfritt använda de medier och digitala tjänster som invånarna fått tillgång till genom samarbetet.
- som en del av Orsa kommun utveckla samarbetet med Familjens hus i Orsa, som är en ny samverkan mellan Regionen, Orsa kommun och Orsa församling och bland annat erbjuder Öppen förskola.

Uppföljning

Biblioteksplanen följs upp årligen och ligger till grund för en årlig verksamhetsplan, som personalen tar fram tillsammans. Revidering av biblioteksplanen ska ske under 2026.